

Vladimir SOKOL, *Medieval Jewelry and Burial Assemblages in Croatia. A Study of Graves and Grave Goods ca. 800 to ca. 1450.*

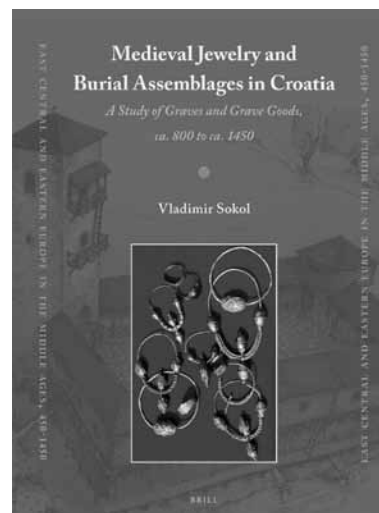
258 str., 124 ilustracije i slike (nisu sve numerirane), 10 tablica.

Leiden & Boston: Brill, 2016.

ISBN 78-90-04-18553-1 (ISSN 1872-8103).

Serijski broj: East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450 – 1450, Volume 36.

Cijena: € 125.00 meki uvez.



Ova knjiga je u osnovi ažurirana verzija Sokolove knjige *Hrvatska srednjovjekovna arheološka baština od Jadrana do Save*, izdane u nakladi *Golden marketinga* i *Tehničke knjige*, Zagreb, 2006. godine. Kao i hrvatsko izdanje, bavi se „starohrvatskim“ srednjovjekovnim grobljima između Jadrana i Save, s autorovom osnovnom namjerom da redefinira postojeće kronologije ovih grobalja kroz tipologiju arhitekture grobova te analizu grobalja i grobnih cjelina s osobitim naglaskom na naušnice.

Bogata hrvatska arheološka literatura koja se bavi ovim problemom, nažalost, nije dobro poznata anglofonim čitateljima zbog malobrojnih publikacija na engleskom jeziku, pa je vrijednost ove knjige već u tome što ju čini dostupnom širem krugu čitatelja. Sokol analizira 16 grobalja koja su po njegovom mišljenju reprezentativna, pokazujući izvrsno poznavanje postojeće literature na hrvatskom jeziku do 2012. godine. Nažalost, sva ova groblja (s izuzetkom onoga na položaju Glavice – Gluvine kuće I i II, koje je 1990-tih istraživao prvo A. Milošević, a potom M. Petrinc) iskopavala su starije generacije hrvatskih arheologa između 1950-tih i 1970-tih, s mnogim metodološkim nedostacima, osobito u stratigrafiji. Samim tim, Sokolova iscrpna tipološka i kronološka analiza oslanja se na korpus radova koji imaju ugrađene metodološke nedostatke.

No ostavimo za neku drugu prigodu raspravu o starijoj generaciji hrvatskih arheologa – njihove radove nije moguće izbjeći u ovakvoj knjizi, iako je šteta što se autor nije više oslanjao na novija istraživanja. Sokol pravi dosta zanimljivih opažanja, a vrijedno je istaknuti i njegov fokus na groblja kao jedinice analize uklapajući tako grobne nalaze u arheološki kontekst groblja na kojem su pronađeni. Kronologija koja se donosi kao glavni zaključak knjige rezultat je iscrpne analize iskusnog stručnjaka koja uzima u obzir veliku količinu objavljenoga arheološkog materijala, ali i pozicioniranje grobova s nalazima unutar grobalja. Groblja se dijele u tri faze (horizonta): rana/poganska oko 795. – 850./855., srednja/klasična oko 850./855. – 1090./1100. i kasna oko 1090./1100. – 1450. godine. Analiza velikog korpusa srednjovjekovnih naušnica iz „starohrvatskih“ grobalja (str. 99-113) razlikuje 31 temeljni tip naušnica i dijeli ih u četiri faze: ranu/pogansku oko 795. – 850./855., klasičnu oko 850./855. – 1000., međurazdoblje oko 1000. – 1090./1100., i kasnu oko 1100. – 1450. godine – ponavljajući tako skoro u potpunosti periodizaciju definiranu u hrvatskom izdanju (kraj srednje/klasične faze naušnica u hrvatskom izdanju je 1090./1110. godina).

Medieval Jewelry and Burial Assemblages, uz nedvojbeno pozitivne strane, ima, dakako, i određene probleme: primjerice autorovo nepoznavanje suvremenih metodoloških pristupa grobnoj arheologiji i nedostatak komparativne analize s drugim ranosrednjovjekovnim grobljima u zapadnoj Europi, koja ne odgovaraju kronološki, ali reflektiraju vrlo sličnu društvenu organizaciju. O Sokolovoj kronologiji i periodizaciji se, dakako, može raspravljati nadugačko i naširoko i postoje mnogi argumenti za i protiv ovakve periodizacije, kao što je

slučaj i s ranijim periodizacijama grobalja/naušnica od strane Jelovine, Beloševića, Jakšića, Jurića, Burića i Petrince. Ono što Sokola izdvaja od ostalih hrvatskih autora i što je, po mom mišljenju, glavni nedostatak knjige jest problem 8. stoljeća. Njegova periodizacija počinje pretpostavljenim (ne i nemogućim) datumom dolaska skupine, koja je sebe nazivala Hrvatima, u Dalmaciju oko 795., ostavljajući 8. stoljeće (ali i većinu 7.) *de facto* sterilnim arheološkim slojem iz kojega nemamo nikakvog materijala.

Dalje, Sokolov izbor 16 grobalja čini se pomalo proizvoljnim i u njemu je velika prostorna praznina jer se fokusira samo na jadransku obalu s priobaljem /sa zaleđem i Posavinu, izostavljajući prostor vanjskih i unutarnjih Dinarida u kojemu se nalaze značajna groblja poput: Mihaljevići – Rajlovac ili Podgradina – Rešetarice koja su mjestimično spomenuta, ali ne i diskutirana. Postoje i određeni problemi s argumentiranjem koji, svakako, ne umanjuju značaj autorova rada, ali bi trebali poslužiti kao upozorenje čitateljima da, bez dodatne provjere, vrlo oprezno uzimaju njegove interpretacije. Primjerice, dekorirani koštani recipijenti se koriste kao dodatni argument u datiranju njegove rane/poganske faze (str. 44, 91, 99, 124, 137). Sokol automatizmom prihvaća da ovi predmeti potječu iz „poganskih“ grobova, što je uobičajeno viđenje u hrvatskoj arheologiji. No nedavni nalaz dekoriranog koštanog recipijenta iz groba 17, ispod crkve sv. Joakima i Ane na Bribirskoj glavici, stavlja ovakav predmet u kršćanski grob (vidi izvješće o iskopavanjima u ovom broju *SHP*). Indikativno bi bilo spomenuti i bilješku 46 na stranici 16 gdje se navode radovi koji navodno prezentiraju petrografsku analizu keramike koja bi trebala pokazati ranosrednjovjekovnu migraciju u Dalmaciju. No niti jedan od ovih radova se ne bavi petrografskom analizom, s izuzetkom Faziolijeve publikacije iz *Arheološkog vestnika* 63 (Ljubljana, 2012.) u kojoj je analiziran istočnoalpski, ne dalmatinski materijal.

Knjiga je dobro opremljena mapama, tablicama i fotografijama koje su uglavnom iste kao i u originalnom izdanju. Mapa na str. 20, preuzeta iz Šišićeve knjige, nije prevedena s hrvatskog (vidi isto i str. 133) i poprilično entuzijastično širi ranosrednjovjekovnu hrvatsku državu u maniri razdoblja kada je tiskana. Može se također primijetiti kako je naslov engleskog izdanja pomalo neprikladan jer navodi da se knjiga bavi srednjovjekovnim nakitom i grobnim cjelinama u Hrvatskoj. Neupućen čitatelj bi pomislio kako se radi o analizi materijala unutar granica *Republike Hrvatske*, dok Sokol u stvari analizira materijal s područja *srednjovjekovne Hrvatske*, odnosno – da budemo potpuno precizni: „starohrvatsku“ arheološku kulturu.

I pored svojih nedostataka Sokolova knjiga predstavlja ozbiljan znanstveni uradak, čiju težinu „ovjerava“ izdavač *Brill Academic Publishers* na engleskom jeziku, tako da njezinu objavu treba pozdraviti. Govoreći o ovom nakladniku, bitno je istaknuti i pomalo poražavajuću statistiku. Ova publikacija je tek *druga* knjiga koja se bavi srednjovjekovljem hrvatskih zemalja od ukupno 43 do sada objavljene knjige u Brilllovoj seriji *East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450 – 1450*. Zastupljenost hrvatskog srednjovjekovlja u usporedbi s recimo češkim, poljskim ili mađarskim u ovoj seriji, ali i anglofonom nakladništvu uopće je minimalna, što još jednom pokazuje probleme u komuniciranju znanja između „lokalne“ znanstvene zajednice i uvezanog sustava europske medievistike.

prof. dr. sc. Daniel DZINO
Macquarie University
Balaclava Road, North Ryde
AUS – NSW 2109 Sydney
daniel.dzino@mq.edu.au